

IN MEMORIAM

PROF. DR. NADA KLAJČ

(1920—1988)

Pred nekaj meseci, 2. avgusta 1988, je v rodnem Zagrebu po dolgotrajni, težki in izčrpujoči bolezni preminula zgodovinarica, redna profesorica za hrvaško srednjeveško zgodovino na Filozofski fakulteti dr. Nada Klaič. Bila je intelektualka v najširšem smislu besede, samosvoja raziskovalka zgodovinske resnice, vztrajna in delovna, pronicljiva, morda bi lahko rekli žensko intuitivna, v analizi zgodovinskih virov in v postavljanju novih tez, ki jih je nato ob zavračanju strokovne kritike in njej navkljub branila z vso silovitostjo svojega značaja.

Rodila se je 21. julija 1920 in se je po končani klasični gimnaziji odločila za študij zgodovine, verjetno tudi pod vtisom del svojega »dedeka«, zgodovinarja Vjekoslava Klaiča, avtorja obsežne sinteze Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća (ki pa je segla le do leta 1608). Diplomirala je 1943. leta in postala asistentka pri profesorju Mihi Baradi na Filozofski fakulteti v Zagrebu. Tu je že tri leta pozneje doktorirala z disertacijo Političko i društveno uređenje Slavonije za Arpadovića in se nato habilitirala s temo O falzifikatima u povijesti Paga (1955) ter postala docentka, nato 1961 izredna ter 1969 redna profesorica na katedri za hrvaško zgodovino. Pri njeni rasti v enega vodilnih sodobnih hrvaških zgodovinarjev so poleg prof. Barade v veliki meri vplivali — seveda vsak po svoje — še Ljudmil Hauptmann, Bogo Grafenauer in Jaroslav Šidak. Prav tako je strokovno pridobivala tudi kot sodelavka v komisijah za obe prvi dve knjigi Zgodovine narodov Jugoslavije, v katerih so skoraj celo desetletje 1949—1959 bili najvidnejši jugoslovanski zgodovinarji. Tu sva se z Nado Klaič prvič srečala kot najmlajša člana komisije, kar naju je povezovalo vse do pred nekaj zadnjih let.

V 45 let trajajoči akademski karieri je znala Nada Klaič vedno povezati svoje znanstveno delo s pedagoškimi obveznostmi na fakulteti. Predavala je sicer srednjeveško hrvaško zgodovino, toda vsebinsko je posegla tudi v proučevanje problemov slovenske, bosanske in srbske zgodovine v srednjem veku, časovno pa tudi do 19. stoletja. V bolj zgodnjem obdobju svojega znanstvenega dela je ponovno analizirala vse listine iz obdobja narodnih vladarjev in ugotovila, da so večinoma potvorbe iz nekaj poznejših stoletij, ki pa vendar vsebujejo tudi resnične podatke (prim. razpravo Diplomatička analiza isprava iz doba narodnih vladara I — II, Historijski zbornik 1965 in 1966/7). Prav tako je pripravila zelo kritično izdajo za hrvaško zgodovino važnega narativnega vira Historia Salonitana maior (1967). V zvezi s tem je v hrvaškem zgodovinisju uveljavila svoje ugotovitve npr. o splitskima saboroma 925 in 928 ter rešila problem ninskega škofa Grgura, ki ga je označila za borca za škofovski čast, a zaničala legendo o njem kot borcu za glagolico; potem o problemu smrti kralja Zvonimira, je zavrnila legendo o njegovi nasilni smrti; pa o problemu Pacta conventa idr. Za šolske potrebe je v štirih knjižicah izdala vire za hrvaško zgodovino (1955—1959) in nato še za študente knjigo Izvori za hrvatsku povijest do 1526 (1972). Ob izrednem poznavanju gradiva za srednjeveško hrvaško zgodovino in ob kritičnosti do doseženih rezultatov hrvaške historiografije je vedno znova presenečala z novimi tezami o važnejših vprašanih hrvaške zgodovine, išoč nov, zanjo sprejemljivo zgodovinsko resnico. S tem je vedno znova sprožala kritike svojih znanstvenih rezultatov, dajala pa je tudi vzpodbude za splošnejše in poglobljene raziskave obravnavanih problemov in s tem vplivala na razvoj hrvaške historiografije. Taki primeri so vsekakor bili npr. teza o samostojnosti Neretljanske kneževine, o uporih Matije Ivaniča na Hvaru 1510/14 oziroma o njegovem značaju, o vlogi Gregorica v hrvaško-slovenskem kmečkem uporu, pa tudi o zgodovinski vlogi Celjanov na Hrvaškem in v slovenskih deželah.

Celotni njen znanstveni opus je zelo obširen. Napisala je kar 15 knjižnih monografij, nad 100 razprav in še številne strokovne članke, ocene in poročila. Med njene najpomembnejše knjižne monografije je nedvomno šteti Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku (1971) in Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku (1976). To sta pravzaprav življenjsko delo Nade Klaič in ju je postaviti v sam vrh sodobnega hrvaškega zgodovinisja. Navedemo naj še naslednje monografije: Povijest Zadra do 1409 (1976), Društvena previranja i bune u Hrvatskoj u XVI i XVII stoljeću (1976), Povijest Zagreba u srednjem vijeku (1982), Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone (1982), Trogir u srednjem vijeku — Javni život grada i njegovi ljudi (1985), Medvedgrad i njegovi gospodari (1987) in Vinodol od antičkih vremena do knezova Krčkih i vinodolskog zakona (1988). Toda pred izidom je še dopolnjena izdaja Hrvata u sred-

njem vijeku in Povijest Bosne; izpolnitev mnogih načrtov pa je preprečila prerana smrt.

Rezultati njenega plodnega znanstvenega dela, ki so že postali sestavni del hrvaškega in s tem tudi celotnega jugoslovanskega zgodovinopisja, bodo ohranjali nanjo trajen spomin.

Ferdo Gestrin

DR. ANTON SVETINA

Že v navedbi pokojnikovih bivališč v mladih in zrelih letih se zrcali značilna mobilnost starejših slovenskih izobražencev, zlasti pravnikov, ki so praviloma opravili precejšen del svoje službene poti na podeželju, zato pa tudi pozneje ostali bolj povezani z različnimi inačicami vsakdanjega življenja, kot če bi bili vseskozi delovali v kakem centru. Oče, Anton Svetina star., fužinarjev sin iz Bele pri Železni Kapli, je kot učitelj doštudiral pravo in bil notar v Železni Kapli, na Vranskem, v Gornjem Gradu in od 1898 do smrti (1917) v Pliberku. Tako se je sin Anton mlajši rodil 12. julija 1891 na Vranskem, šolal pa se je v Gornjem Gradu in Pliberku. Srednjo šolo je obiskoval in končal v Mariboru, pravne študije pa opravil z diplomom na Dunaju (1910—1915). Med njegovimi učitelji so bili pravni zgodovinarji Hans Voltelini za nemško pravno zgodovino, Sigmund Adler za avstrijsko državno zgodovino in Ernst von Schwind za nemško zasebno pravo. Po diplomu je bil Svetina vpoklican v vojsko. Ob razpadu monarhije je stopil v upravno službo, ki ga je od 1918 naprej zaporedoma privedla v Črnomelj, predplebiscitni Velikovec, Mursko Soboto, Ptuj, Šmarje pri Jelšah, Laško, Celje in Ljubljano. Od 1939 do 1942 je bil okrajni glavar v Črnomlju, nato je delal do 1945 v Ljubljani pri upravi premoženja optantov v sestavi Pokrajinske uprave in do upokojitve leta 1946 kot pravni referent v različnih gospodarskih podjetjih. Kot upokojenec je honorarno delal v odvetniški pisarni in pri Zavodu za socialno zavarovanje; 1. septembra 1950 je nastopil delo pri Mestnem arhivu v Ljubljani, kjer je honorarno delal do 7. oktobra 1952, nakar je še nekaj let sodeloval brez določenega delovnega časa. Hkrati in pozneje je neutrudno opravljal še druga dela, nazadnje, preden je začel omejevatı svoje široke aktivnosti, kot tajnik društva visokošolskih profesorjev. Umrli je 17. maja 1987 v Ljubljani, star 96 let.

Usmeritvi pokojnega Antona Svetine v znanstveno delo je poleg podlage, ki mu jo je dajala pravniška izobrazba, botrovalo naključje: kot okrajni glavar v Beli Krajini je dobil v roke tri rokopisne knjige iz 18. stoletja: zapisnike metliškega mestnega sveta in zapisnike gorskih pravnih graščine Krupa. Takoj je spoznal pomen teh virov za pravno zgodovino. Posebno gorske pravde so tedaj po zaslugi Metoda Dolenca (ki je znal na svoje delo na področju pravne zgodovine pritegniti pozornost širokega kroga bralcev) veljale za nekako utelešenje slovenskega prava in zato posebno obetajoč predmet znanstvene obdelave. Tako se je Svetina odločil, da na podlagi najdenih virov napiše disertacijo. Metod Dolenc, ki mu je bil na fakulteti glavni predmet kazensko pravo, je malo pred Svetinovo odločitvijo umrl. Edini nosilec predmeta pravne zgodovine v ožjem pomenu besede (t.j. brez romanistike in kanonistike) pa je bil Janko Polec. Polec je bil Svetini dober mentor, tematika pa ga najbrž ni pretirano ogrela in svetoval je Svetini, naj doktorat rajši doseže s tem, da opravi edini še manjkajoči, pravnozgodovinski rigoroz, saj je dva že opravil na Dunaju. Za Svetinovo vztrajnost je značilno, da je res opravil rigoroz in dosegel doktorat (1943), da pa je kljub temu tudi dokončal delo na belokranjskih virih in rezultate objavil kot samostojno knjigo v samozaložbi. Tako je, star čez petdeset let, stopil v znanstveno delo na področju pravne zgodovine, stroke, ki se ji pri Slovencih ni bilo nikdar treba bati prevelikega navala raziskovalcev.

»Metlika« je solidno delo: avtor dobro bere in razume vire, snov pametno razporeja in — morda tudi pod Polčevim vplivom — ne zapada Dolenčevemu nagnjenju k retoriki in večkrat varljivji, na intuiciji temelječi improvizaciji. Tudi pozneje je Svetina hodil bolj po Polčevih kot po Dolenčevih stopinjah: držal se je virov, ni iskal sinteze, bil je zadržan pri iskanju problemov in jih ni reševal s kombiniranjem podatkov.

Da »Metlika« ni ostala sama, je med drugim zasluga Jožeta Šorna, ki je kot pravkar diplomiran zgodovinar po smrti mestnega arhivarja Vladislava Fabjančiča do svojega odhoda k vojakom nekaj mesecev v letu 1950 vodil Mestni arhiv. S podporo načelnika oddelka za kulturo Zvoneta Miklaviča je začel širokopotezno snovati Institut za zgodovino Ljubljane, ki naj bi se organiziral v Mestnem arhivu, a potem osamosvojil. K institutu v ustanavljanju je bil med drugimi pritegnjen tudi Anton Svetina. Ta se je lotil izpisovanja podatkov iz zapisnikov ljubljanskega mestnega